

забезпечували 191 греко-католицьких, 25 римо-католицьких, 30 протестантських (реформатських) та 2 єврейські школи (хайдери) [2, с. 118]. Релігія продовжує вивчатися як окремий навчальний предмет. Розклад проведення уроків та їх зміст узгоджувався з відповідними церковними урядами, при цьому священик, який проводив уроки релігії, зобов'язаний був чітко дотримуватися встановленого порядку. Окрім того, греко-католицьке духовенство створює громадські читальні, які стали не тільки важливими релігійними осередками, але реалізували культурно-просвітницьку місію серед населення.

Особливо поширився вплив релігії на розвиток освіти та шкільництва на початку Другої світової війни. Угорським урядом проводилася широкомасштабна робота з національного виховання населення, де релігійні громади відігравали вагомий роль. Так, церква долучилася до організації благодійної акції «Угорець за угорця», в рамках якої надавалася підтримка дітям з малозабезпечених сімей. Також уроки релігії були спрямовані на популяризацію державницьких ідей та ідей дитячо-юнацької організації «Левенте», яка окрім релігійних цілей мала на меті й національно-патріотичне виховання підростаючого покоління. Відтак, взаємодія школи і релігії у поширенні «левентівських» ідей була визначальною: «через школу дуже багато можна помочти для той ціль. Пояснити треба родичамъ и роботодавателямъ задачу и ціль левентовъ» [2, с. 175]. Разом з тим, слід відмітити, що єврейські школи були зачинені ще в 1939-1940 рр.

Встановлення радянської влади на території сучасного Закарпаття призвело до змін в організації та змісті освіти. Одним із перших кроків нової влади було не тільки здержавлення шкіл, але й заборона релігійного виховання. Тому, 1945 р., коли був прийнятий Декрет Народної Ради Закарпатської України про перехід шкільного виховання у відання держави, можна вважати роком припинення діяльності парафіяльних шкіл і цілковитого виключення релігійного виховання з навчальних планів. Проте, як засвідчить подальша історія, повна заборона релігійного виховання мала більш негативний, аніж позитивний, вплив на розвиток суспільства в цілому та зокрема на моральний та духовний розвиток особистості.

Список використаних джерел

1. Закарпаття 1919 – 2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 720с.
2. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина XIX – початок XXI ст.): монографія. Ужгород: МДУ, 2015. 528 с.

УДК 37.018.3 (477.87)«1919-1939» (043.5)

Черепаня М.Т.,
доктор філософії з педагогічних наук,
асистент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНІ ЧАСОПИСИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ПРО ІНТЕРНАТНУ ОСВІТУ В ЗАКАРПАТТІ

Педагогічна періодика відіграє чималу роль у розвитку освітніх процесів на різних історичних етапах. Її наявність засвідчує про високий рівень розвитку педагогічної науки, а також сприяє поширенню педагогічних ідей, теорій, практичного досвіду тощо. Педагогічні часописи, журнали та інші друковані органи особливо важливу роль відігравали на початку ХХ століття, коли слугували майданчиком для висвітлення педагогічних подій, обговорення цілої низки актуальних педагогічних проблем, у тому числі пов'язаних з вивченням педагогічного процесу, його особливостей у різні історичні періоди, а також питань методики організації освітнього процесу в школах, гімназіях, інтернатах, вирішення проблем виховання підростаючого покоління. Метою нашого наукового пошуку є з'ясування основних тенденцій у висвітленні питань інтернатної освіти на сторінках педагогічних часописів, які виходили друком у першій половині ХХ століття в Закарпатті.

Особливістю нашого дискурсу є те, що перша половина ХХ століття характеризується частими змінами державно-територіального підпорядкування закарпатських земель, зокрема: до 1919 р. вони перебували в складі Австро-Угорщини, у 1919 – 1939 рр. у складі Чехословацької республіки як адміністративна одиниця під назвою Підкарпатська, а в 1939 – 1944 р. знову в складі Угорщини. Ці зміни вплинули на трансформації соціально-економічного, суспільно-політичного, культурно-освітнього життя краю. Серед дослідників історико-педагогічної спадщини становлення та розвитку інтернатної освіти в Закарпатті – А. Машкаринець-Бутко, М. Маринкевич, М. Попадич, М. Талапканич та ін. разом з тим, їхні дослідження інертують розвиток закладів інтернатного типу періоду після 1945 р., коли Закарпаття ввійшло до складу Української Радянської Соціалістичної республіки.

Зазначимо, що заклади інтернатного типу в Закарпатті на початку ХХ століття були відносно новим явищем, що виникло внаслідок законодавчого закріплення їх статусу (прийняття законів «Про державні дитячі притулки» (1901), «Про дітей, які досягли 7-річного віку та потребують державної допомоги» (1901 р.)) через необхідність забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківської опіки, кількість яких на території тогочасного Закарпаття, яке належало до Австро-Угорської імперії невпинно зростала. Розпочинають діяльність Державний дитячий будинок у м. Мукачево (1901), до структури якого входили: Державний дитячий притулок для дітей з відхиленнями у розумовому та психічному розвитку у м. Надь Севлюш, Державний притулок для глухонімих у м. Ужгород, дитячі поселення (за наявності лікаря, школи, не менше 30-ти сімей), оздоровчий притулок у с. Поляна, притулки для новонароджених дітей. Згодом, чехословацький уряд продовжив розбудову інтернатних закладів шляхом відкриття нових інтернатів, особливо для дітей з відхиленнями у розвитку. Зокрема, в цей період вже існуюча мережа закладів доповнюється Державним притулком для калік у м. Мукачево, Державною школою-інтернатом для сліпих дітей у м. Мукачево, допоміжними школами/класами для відстаючих дітей, інтернатами при закладах освіти (горожанських школах, гімназіях, семінаріях тощо), приватними дитячими притулками, релігійними дитячими притулками («Erzsébet», «Свята родина», «Алумнеум і Конвікт»), притулками для незаміжніх матерів, оздоровчими колоніями (с. Кваси, с. Анталовці) [2].

Та попри успіхи, які досягалися шляхом розбудови та матеріально-технічного забезпечення закладів інтернатного типу в Закарпатті, все ж таки залишалося багато проблем, пов'язаних з особливостями організації навчального та виховного процесу.

Основним засобом для висвітлення та обміну досвідом організації роботи в закладах інтернатного типу, окрім організації стажування (Будапешт, Прага, Брно), педагогічних курсів (Ужгород, Севлюш), участі у педагогічних та соціально-лікувальних з'їздах і конференціях (Будапешт, Братислава, Мукачево), було широке висвітлення педагогічних проблем діяльності закладів інтернатного типу у фахових журналах [1].

У досліджуваній нами період найбільш популярними педагогічними журналами були «Урядовий в'єстникъ школьного оддѣла цивильноѣ управы Подкарпатскоѣ Руси», який містив нормативно-правову базу діяльності освітніх закладів, у тому числі й закладів інтернатного типу, та часопис «Учитель», що представляв собою фахове видання, в якому публікувалися здебільшого науково-педагогічні та методичні матеріали. Наведемо перелік публікацій, які дозволяють нам узагальнити стан справ інтернатної освіти, серед них публікації:

- інформаційного характеру (Довгун В. «Справозданє Чсл. Державного института слѣпых в Мукачевѣ за 1924/25. – ый шк. рок» (1925 р., № 7), «Статистика зашколованя школоповинних дітей» (1926 р., № 4-6), «Школа слѣпых в учебном році 1926-27» (1927 р., № 10) та ін.);

- з педагогіки (Мешко А. «О воспитанію глухонѣмых и о лѣчебной педагогіи взагалѣ» (1926 р., № 9-10; Свѣтлик П. «Выхованя слѣпых» (1927 р., № 4-5)), Чекан А. «О розвитку выхованя и научованя глухонѣмых» (1926 р., № 7-10) та ін.);

• психології (Тимканич І. «Психологичний розвиток глухоньмих дїтей» (1926 р., № 7-10), Зейкань І. «Пару слов о слїпых» (1926 р., № 7-10), Свїтлик П. «О дотыку слїпых» (1926 р., № 7-10) та ін.);

• методики навчання (Довгун В. «Наукованя слїпых» (1926 р., № 7-10), Чекан А. «О методах наукованя глухоньмих» (1927 р., № 1), Свїтлик П. «О наукованю на письмочитаня слїпых» (1927 р., № 6-7), Добей М. «Числене у школї слїпых» (1929 р., № 1-2) та ін.).

Вивчення змісту періодичних видань дозволить проаналізувати організаційно-педагогічні основи становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті у першій половині ХХ століття.

Список використаних джерел

1. Черепаня М.Т. Професійна компетентність управлінського та педагогічного персоналу в контексті становлення закладів інтернатного типу в Закарпатті першої половини ХХ століття. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. Черкаси, 2018. Випуск 12. С. 89-96.
2. Cherepania, M. T., 2018. The establishment of the residential care facilities in the Transcarpathian region of the early XX century. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI (66), 162, pp. 18-21.

УДК 373.2 (477) (09):001.8

Черепаня М.Т.,
доктор філософії з педагогічних наук,
асистент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет
Бритвак Р.М.,
магістрант спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Мукачівський державний університет

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКАРПАТТІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Реформування дошкільної освіти є невід'ємною складовою трансформацій, які відбуваються в системі освіти України в контексті забезпечення неперервності, системності та наступності у взаємодії всіх її ланок. Зокрема, на цьому акцентується увага в державних нормативних документах, зокрема в «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2012), «Базовому компоненті дошкільної освіти» (2012), «Законі України «Про дошкільну освіту» (2001) та ін. З метою успішної реалізації визначених вищеназваними документами завдань та цілей реформування дошкільної освіти актуалізується потреба узагальнення та систематизації історико-педагогічного досвіду, теоретичного осмислення здобутків дошкільної освіти, традицій та тенденцій, що допоможе усвідомити її значення, глибоко проникнути в її сутність.

Вагомий внесок у реалізацію ідей змісту дошкільної освіти здійснено сучасними науковцями Л. Артемовою, І. Бехом, А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Кочубей, Н. Лисенко, Т. Поніманською та ін. Історико-педагогічний вимір дослідження проблеми становлення та розвитку дошкільної освіти та виховання представлено у дослідженнях Т. Головань, С. Дітковської, З. Нагачевської, Л. Пісоцької, Г. Реґо та ін.

Становлення та розвиток дошкільної освіти в Закарпатті у другій половині ХХ століття зумовлювалося переважно тенденціями, які були характерними для дошкільля загалом у радянському періоді. Разом з тим, цей процес мав і свої специфічні особливості. Найперше, слід вказати, що Закарпатська область належить до числа областей, які були найпізніше приєднані до складу Радянської України. Процес приєднання та перетворення в освітній сфері Закарпаття розпочався ще в 1944 р., коли було прийнято на Першій конференції комуністичної партії Закарпатської України «Резолюції про воз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною» [1, с. 184]. Вже у квітні 1945 р. був прийнятий «Декрет Народної Ради Закарпатської України про перехід шкільного виховання у відання держави»,

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>